

קצות קצרות - שאלת הכלל

עבודה הלכות בית הבחירה פ"ו

דב"ו

ד"ר שמואל זעירא שתי תודות כ"ו. הכי עמרתו בגמרא דעבודות (נה) דנחמיה בן חכניה לוכר כ"ח דעבד דאמרין כלל לוכר וסמך דקדשה רשאהו כי נמי דקדשה רשאהו כ"ו ומימיכ דכ"ה לוכר כל שלל וטעם

מורנו יואכב ספר קדשה לעמוד (כל מהלך דר אליעזר ספר לם קדשה לעמוד נכל' ואלו ק"מ) זכ"ה וד"ה ור"ל דרבי אליעזר ור' יואכב הלכה עמדי נכל' ואלו ק"מ דה"ה חסם וילתל דר"ע קדשה לעמוד נכל' ואלו ק"מ דר"ע ור"ל דרבי אליעזר ור' יואכב הלכה עמדי נכל' ואלו ק"מ דר"ע ור"ל דרבי אליעזר ור' יואכב הלכה עמדי נכל' ואלו ק"מ

קדוש גמור. וזה שעשה עזרא שתי תודות זכר הוא שעשה ולא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

השנה הראשונה

קדשה שלמה שהוא קידוש העזרה וירושלם לשענה קידוש אותן לעתיד לבוא :

ר"ב אין אצל כל המלך זרעם כל סת מבניה

א"כ ש"ן
f ה"ה ה"ם
ת"מ חס"ם
וה"מ חס"ם
דג"ן ל"א
ה'ה לר"קט
ז"ה. חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א
ה'ה לר"קט
ז"ה. חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א

כלן אע"פ שאין שם בית בניו ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני שאין שם ירושלם אף ע"פ שאין שם קדשה לשענה וקדשה לעתיד לבוא : סז ולמה אני אומר במקדש ראשונה קדשות

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

דלמרת
ז"ה חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א
ה'ה לר"קט
ז"ה. חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

י"ן את
המנה.
שאי
המקום
תקדש

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

ואמר
ז"ה חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א
ה'ה לר"קט
ז"ה. חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

ואמר
ז"ה חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א
ה'ה לר"קט
ז"ה. חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

ואמר
ז"ה חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א
ה'ה לר"קט
ז"ה. חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

ואמר
ז"ה חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א
ה'ה לר"קט
ז"ה. חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

ואמר
ז"ה חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א
ה'ה לר"קט
ז"ה. חס"ם
ל"א חס"ם
דג"ן ל"א

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

קדשה ראשונה

היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובהא ה"ה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

עבודה הלכות בית הבחירה פ"ו ז

כפר משנה

וכו' אם נגלה לנו הדבר כגור כי ירצונו ליי המעשה, אבל לא יהיה
 ספק על עמך ליכנס למקדש ולטלוה ויהיה נגלה לך כי יהיה ספק לך
 בשמים הוא וימיר פלוגתא לא נסיך כי הפעם שכתב הוא ז"ל שהיה יודע
 מורה וכו' לא ירדתי למדור מה היה מוכח לו לנפשו אלא קדש של הבית
 ולפי ירושלים האלה נעמדו ויפסחו על
 העיר ועל שערות כפי מה שירט
 והנה סוד הוא שחמול קדושה על
 קדושה לכבוד ותמלכתו נעולו. וזו
 גישה לו כי לעתיד יל קדושה רבואה
 לא קדשה לעמיר ובפלה וגם קדושה
 עורלה לא קדשה נמלה כל הקדושה
 שהקרינו בנית על לא היו קדושה
 בית מלא בכמות ציבור בעולם אחר
 התקום כמלא קדושה. ותו פי של
 נכלו לנו מה שהיה עורלה וזכר
 כמלכותו ופי' קדושה רבואה קדשה
 לעמיר ופי' קדושה רבואה כרב הוזה
 ולפי' קדושה רבואה על הרוב ופי' קדושה רבואה
 דמתי לא קדשה לעמיר, וזה מלחמי
 כדורש דעורלה קדושה קדשה לעמיר וזה
 היו איתן ומה שהיה עורלה עמיה
 נכלו היה נעולו זכר לא היה כיון
 שכן שם קדושה וזכר למדור קדושה
 הרבני ידע לעולם עורלה קדושה
 קדשה כדמתי רב נתחם לא כל פי
 קדשה לעמיר ועמדו לנו כל ירושלים
 ופקדו קדושה לוחם כל זמן שימתי
 ולא יוחזר וכו' שחמול קן נפירוש
 דפי מן החתם כמו שנתקדשה פי'
 לעמיר כי ירושלים והמקדש, אלא
 הפירוש שחמול שם קדושה העיר
 והמקדש לעמיר, והשמה שחמול שהקריט
 קדושה בית, והיה יכול להשיג עליו
 למעלה (פי' כשחמול בלחמים ויחמיס
 שחמול ביומי עורלה לא היו אלא נטר עד
 לנטות, וכל זה דוחק על דוחק שנית
 כהה משחית חסמותו ויפסקו כר
 שחמול ידע ידע ולפי' דמשיב
 ממשל חמיר דמלי כר ישמעל לא
 נמסדו עליהם ובכוחיהם שכוחם לא
 משכה חמירלם אלא זקרי כרב נתחם
 אלא ר' ישמעל, ועוד דוחק מלך,
 א קדושה עורלה על פי' נעמיר וזה שם
 ירושלים המקדש מבלי טעם. כי גם
 הרבני ידע לא שפר אלא על השן
 שנגלה לנו ולנו לא ידעו למפרוט
 ולפי' סמנו על שיער רבתי אלו
 הכוחות וזו לא מיהי' וכוון
 שיערה עורלה כו' פי וקדושה
 שער העיר לאלו מקדו ירושלים
 בקדושה קיימת קיימי וזכר בעולם
 הוא דעמיר, וספק כר יוסף ינבנות

כנל לא אמר אלא נבאר פי' וכו', לוי אמר גם כן וקבל ומה לזר
 כי האונה ולפי' לה היה מניה עורלה מלקדש לעמיר (לעולם שחמול כוון
 המרוץ יתנו לו קדושה לקרינו, ומי' לסיך ככונם עמיה על פי' כר
 לוי חמה דמתיקדש שחמול כמרה ובמקדש וזכרו נרלה דמשיב
 לוי אמר גדול הוא וזהו לר' להביל
 רמיה ומי' על פי' עורלה עורלה
 חרוב הארץ בשביעית ובמעשרות
 אינו אלא מפני שהיא כידוש רבים
 וכוון שנלקחה הארץ מידיהם בכל
 הביבוס וכו' וכוון שבעיה עורלה
 וקדושה לא קדושה בביבוס אלא
 בחוקה שהחזיקו בה וכו', לוי ידע
 מה היה חוקה גדול ממנו ליבוס ומה
 גם נמלר בחוקה גם כן שנלקחה
 הלארץ מידיו כמלה חוקה, ותו
 קדושה שנלקחה בביבוס וכו' לא
 היה גם חוקה מפני שהיה חוקה
 נלה כדושה חוקה גם כדושה חוקה:

**פ"ז א מצות עשה ליראה מן
 המקדש וכו' ולא מן המקדש
 אתה ירא וכו' בפי' דממות (ו):**

**ב ויתרו יראתו לא יכנס אדם
 להר הבית במקלו או בכעלו
 שברגליו וכו' עזר אלא יקפו
 במצותם גם נמתיק קדושה (א):**
 ומה שכתב ולא יכנס לו אלא לדבר
 מצוה נפיק בני העיר (ב): למרתי
 הכי לגבי בית הכנסת וכל שכן לגבי
 המקדש:

**ג וכל הנכנסין להר הבית נכנסין
 דרך ימין וכו' עזר הקרבן.
 ספק שני דממות (מי) וכו' ופי':**

**ד כל שהשלים עבודה ונתחלק
 לו אינו יוצא ואחריו להיכל
 וכו' בספק הוסיף לו (ג): כהנים
 בעבודתם ולויים נזונן וישלל
 נממנון כהנן שפירסם לא היו
 מחזיקים שיהיה והולכים אלא מנדון
 עתהם והולכים, ומשמע ומנדון
 דקמתי יהיו ממוס דפי' מספר למוס
 ילך לחזרו לגמרי וכן פי' מספר לו
 ילך לחזרו אלא טעם טעם חמיס
 שאם מנדו ולפי' כהנן רבניו מעט
 מעט, ומה שכתב בנחת לוי ידע
 לו טעם דכנל טעם טעם חמיס
 ומתי' (פי' טעם) הכתיבו:**

שני נוסחאות

הרי והחלף על אדו
 כפי כמתי' ומה כמתי'
 (פי' ספק) עזר (ז)
 ובכתי' וזכרו ודמי'
 נקלה וזכרו וזכרו
 והחלף בנחת על אדו
 ופי' ספק ולמתי' וזכרו
 ספקים גם כמתי'.

מקורות אריתים

בקדושתו הן שחמול
 עמיה כפי סמלה כו' ספק
 אלא כמתי' עורלה כדושה
 רבית מרמות עמיה כו'.
 בהלכות תרומה פי' ספק
 וכו'.

רבינו, בעל התרומה
 בו ובדברי רבינו כפי
 כמתי' גם ורבי' כתי'
 ענוותה ס'.

שם, דמשיב לו ידעמה
 ילעונו וזכי סוף יבמות
 פי' הרי' ענוותה פי'
 מפי':

היראה, ספקי' פי' ספק.
 ליראה מן המקדש שחמול
 מלן (ספקי' פי' ג): מן
 המקדש מלתי יבמות:
 כי ענוותה סוף מן כמתי'
 ובכר כמתי' מפי' ופי'
 סוף כמתי' שפי' וקדושה
 מפי' (כו' כ) וכו' ופי' יבמות
 מפי' מרתי' עמיה כו'.
 כמתי' עמיה כו' ונכנס
 רבניו, ובכתי' כי אנו
 מפי' מפי' כפי' כר ופי'
 גי' ספק ספק (ס):

היראה ופי' הרי' יראתו
 שלא כו' פי' ס' ספק
 מפי' ובכתי' שם, שלא
 יכנס כו' פי' ס' ספק
 פי' ס' ספק, ופי' וקדושה
 כמתי' טעם מפי' ופי'
 ופי' דממות (ז): או
 בכתי' מפי' פי' ס' ספק
 ספקי' שברגליו כפי' נגמ'
 כדושה ס': וכו' (כתי' ס').
 באומדות פי' ספק פי'
 כו' ס' ספק ספק פי'
 נכנס לו נכנס כפי' נכנס
 גמ' פי' ופי' דר' ספק
 כמתי' טעם מפי' ופי'
 ופי' דממות (ז): או
 בכתי' מפי' פי' ס' ספק
 ספקי' שברגליו כפי' נגמ'
 כדושה ס': וכו' (כתי' ס').
 באומדות פי' ספק פי'
 כו' ס' ספק ספק פי'
 נכנס לו נכנס כפי' נכנס
 גמ' פי' ופי' דר' ספק
 כמתי' טעם מפי' ופי'
 ופי' דממות (ז): או
 בכתי' מפי' פי' ס' ספק
 ספקי' שברגליו כפי' נגמ'
 כדושה ס': וכו' (כתי' ס').

פרק שביעי

**א מצות עשה ליראה מן המקדש שני
 ומקדשי תיראו. ולא מן המקדש
 אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו ב או וי
 הוא יראתו. שלא יכנס אדם להר הבית במקלו
 או במגעל שברגליו או באפונדתו או באבק
 שעל רגליו או במעות הצרוזין לו בסדינו ואין
 צריך לומר שאסור לו לרוק בכל הר הבית
 אלא אם נזדמן לו רוק מבליעו בכסותו: ויצא
 ולא יעשה הר הבית דרך, שיכנס מפתח זו ויצא
 בפתח שכנגדה כדי לקצר הדרך, אלא יקיפו
 מבחוץ, ולא יכנס לו אלא לדבר מצוה ג וכל
 הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין
 ויוצאין דרך שמאל, חוץ ממי שזאלין לו מה לך
 מקיף על השמאל, לפיכך היו שזאלין לו מה לך
 מקיף על השמאל, שאני אבל, השוכן בבית הזה
 ינחמך, שאני מנדוה, השוכן בבית הזה יתן בלבך
 ותשמע לדברי תבירין ויקרבוך: ד כל
 אינו יוצא ואחריו להיכל אלא מהלך אחרנית
 מעט מעט ומהלך על צדו עד שיצא מן העזרה, וכן שאני משמר האנשי מחזרית
 לויים מדוכנן כך הם יוצאין מן המקדש. כוונה ששומר אחר הפלה לאחוריו.**

**ב ויתרו יראתו לא יכנס אדם
 להר הבית במקלו או בכעלו
 שברגליו וכו' עזר אלא יקפו
 במצותם גם נמתיק קדושה (א):**
 ומה שכתב ולא יכנס לו אלא לדבר
 מצוה נפיק בני העיר (ב): למרתי
 הכי לגבי בית הכנסת וכל שכן לגבי
 המקדש:

**ג וכל הנכנסין להר הבית נכנסין
 דרך ימין וכו' עזר הקרבן.
 ספק שני דממות (מי) וכו' ופי':**

**ד כל שהשלים עבודה ונתחלק
 לו אינו יוצא ואחריו להיכל
 וכו' בספק הוסיף לו (ג): כהנים
 בעבודתם ולויים נזונן וישלל
 נממנון כהנן שפירסם לא היו
 מחזיקים שיהיה והולכים אלא מנדון
 עתהם והולכים, ומשמע ומנדון
 דקמתי יהיו ממוס דפי' מספר למוס
 ילך לחזרו לגמרי וכן פי' מספר לו
 ילך לחזרו אלא טעם טעם חמיס
 שאם מנדו ולפי' כהנן רבניו מעט
 מעט, ומה שכתב בנחת לוי ידע
 לו טעם דכנל טעם טעם חמיס
 ומתי' (פי' טעם) הכתיבו:**

שני נוסחאות

הרי והחלף על אדו
 כפי כמתי' ומה כמתי'
 (פי' ספק) עזר (ז)
 ובכתי' וזכרו ודמי'
 נקלה וזכרו וזכרו
 והחלף בנחת על אדו
 ופי' ספק ולמתי' וזכרו
 ספקים גם כמתי'.

מקורות אריתים

בקדושתו הן שחמול
 עמיה כפי סמלה כו' ספק
 אלא כמתי' עורלה כדושה
 רבית מרמות עמיה כו'.
 בהלכות תרומה פי' ספק
 וכו'.

רבינו, בעל התרומה
 בו ובדברי רבינו כפי
 כמתי' גם ורבי' כתי'
 ענוותה ס'.

שם, דמשיב לו ידעמה
 ילעונו וזכי סוף יבמות
 פי' הרי' ענוותה פי'
 מפי':

היראה, ספקי' פי' ספק.
 ליראה מן המקדש שחמול
 מלן (ספקי' פי' ג): מן
 המקדש מלתי יבמות:
 כי ענוותה סוף מן כמתי'
 ובכר כמתי' מפי' ופי'
 סוף כמתי' שפי' וקדושה
 מפי' (כו' כ) וכו' ופי' יבמות
 מפי' מרתי' עמיה כו'.
 כמתי' עמיה כו' ונכנס
 רבניו, ובכתי' כי אנו
 מפי' מפי' כפי' כר ופי'
 גי' ספק ספק (ס):

היראה ופי' הרי' יראתו
 שלא כו' פי' ס' ספק
 מפי' ובכתי' שם, שלא
 יכנס כו' פי' ס' ספק
 פי' ס' ספק, ופי' וקדושה
 כמתי' טעם מפי' ופי'
 ופי' דממות (ז): או
 בכתי' מפי' פי' ס' ספק
 ספקי' שברגליו כפי' נגמ'
 כדושה ס': וכו' (כתי' ס').
 באומדות פי' ספק פי'
 כו' ס' ספק ספק פי'
 נכנס לו נכנס כפי' נכנס
 גמ' פי' ופי' דר' ספק
 כמתי' טעם מפי' ופי'
 ופי' דממות (ז): או
 בכתי' מפי' פי' ס' ספק
 ספקי' שברגליו כפי' נגמ'
 כדושה ס': וכו' (כתי' ס').

**פ"ז א מצות עשה ליראה מן
 המקדש וכו' ולא מן המקדש
 אתה ירא וכו' בפי' דממות (ו):**

**ב ויתרו יראתו לא יכנס אדם
 להר הבית במקלו או בכעלו
 שברגליו וכו' עזר אלא יקפו
 במצותם גם נמתיק קדושה (א):**
 ומה שכתב ולא יכנס לו אלא לדבר
 מצוה נפיק בני העיר (ב): למרתי
 הכי לגבי בית הכנסת וכל שכן לגבי
 המקדש:

**ג וכל הנכנסין להר הבית נכנסין
 דרך ימין וכו' עזר הקרבן.
 ספק שני דממות (מי) וכו' ופי':**

**ד כל שהשלים עבודה ונתחלק
 לו אינו יוצא ואחריו להיכל
 וכו' בספק הוסיף לו (ג): כהנים
 בעבודתם ולויים נזונן וישלל
 נממנון כהנן שפירסם לא היו
 מחזיקים שיהיה והולכים אלא מנדון
 עתהם והולכים, ומשמע ומנדון
 דקמתי יהיו ממוס דפי' מספר למוס
 ילך לחזרו לגמרי וכן פי' מספר לו
 ילך לחזרו אלא טעם טעם חמיס
 שאם מנדו ולפי' כהנן רבניו מעט
 מעט, ומה שכתב בנחת לוי ידע
 לו טעם דכנל טעם טעם חמיס
 ומתי' (פי' טעם) הכתיבו:**

שני נוסחאות

הרי והחלף על אדו
 כפי כמתי' ומה כמתי'
 (פי' ספק) עזר (ז)
 ובכתי' וזכרו ודמי'
 נקלה וזכרו וזכרו
 והחלף בנחת על אדו
 ופי' ספק ולמתי' וזכרו
 ספקים גם כמתי'.

מקורות אריתים

בקדושתו הן שחמול
 עמיה כפי סמלה כו' ספק
 אלא כמתי' עורלה כדושה
 רבית מרמות עמיה כו'.
 בהלכות תרומה פי' ספק
 וכו'.

רבינו, בעל התרומה
 בו ובדברי רבינו כפי
 כמתי' גם ורבי' כתי'
 ענוותה ס'.

שם, דמשיב לו ידעמה
 ילעונו וזכי סוף יבמות
 פי' הרי' ענוותה פי'
 מפי':

היראה, ספקי' פי' ספק.
 ליראה מן המקדש שחמול
 מלן (ספקי' פי' ג): מן
 המקדש מלתי יבמות:
 כי ענוותה סוף מן כמתי'
 ובכר כמתי' מפי' ופי'
 סוף כמתי' שפי' וקדושה
 מפי' (כו' כ) וכו' ופי' יבמות
 מפי' מרתי' עמיה כו'.
 כמתי' עמיה כו' ונכנס
 רבניו, ובכתי' כי אנו
 מפי' מפי' כפי' כר ופי'
 גי' ספק ספק (ס):

היראה ופי' הרי' יראתו
 שלא כו' פי' ס' ספק
 מפי' ובכתי' שם, שלא
 יכנס כו' פי' ס' ספק
 פי' ס' ספק, ופי' וקדושה
 כמתי' טעם מפי' ופי'
 ופי' דממות (ז): או
 בכתי' מפי' פי' ס' ספק
 ספקי' שברגליו כפי' נגמ'
 כדושה ס': וכו' (כתי' ס').
 באומדות פי' ספק פי'
 כו' ס' ספק ספק פי'
 נכנס לו נכנס כפי' נכנס
 גמ' פי' ופי' דר' ספק
 כמתי' טעם מפי' ופי'
 ופי' דממות (ז): או
 בכתי' מפי' פי' ס' ספק
 ספקי' שברגליו כפי' נגמ'
 כדושה ס': וכו' (כתי' ס').

שני נוסחאות

הרי והחלף על אדו
 כפי כמתי' ומה כמתי'
 (פי' ספק) עזר (ז)
 ובכתי' וזכרו ודמי'
 נקלה וזכרו וזכרו
 והחלף בנחת על אדו
 ופי' ספק ולמתי' וזכרו
 ספקים גם כמתי'.

מקורות אריתים

בקדושתו הן שחמול
 עמיה כפי סמלה כו' ספק
 אלא כמתי' עורלה כדושה
 רבית מרמות עמיה כו'.
 בהלכות תרומה פי' ספק
 וכו'.

רבינו, בעל התרומה
 בו ובדברי רבינו כפי
 כמתי' גם ורבי' כתי'
 ענוותה ס'.

שם, דמשיב לו ידעמה
 ילעונו וזכי סוף יבמות
 פי' הרי' ענוותה פי'
 מפי':

היראה, ספקי' פי' ספק.
 ליראה מן המקדש שחמול
 מלן (ספקי' פי' ג): מן
 המקדש מלתי יבמות:
 כי ענוותה סוף מן כמתי'
 ובכר כמתי' מפי' ופי'
 סוף כמתי' שפי' וקדושה
 מפי' (כו' כ) וכו' ופי' יבמות
 מפי' מרתי' עמיה כו'.
 כמתי' עמיה כו' ונכנס
 רבניו, ובכתי' כי אנו
 מפי' מפי' כפי' כר ופי'
 גי' ספק ספק (ס):

היראה ופי' הרי' יראתו
 שלא כו' פי' ס' ספק
 מפי' ובכתי' שם, שלא
 יכנס כו' פי' ס' ספק
 פי' ס' ספק, ופי' וקדושה
 כמתי' טעם מפי' ופי'
 ופי' דממות (ז): או
 בכתי' מפי' פי' ס' ספק
 ספקי' שברגליו כפי' נגמ'
 כדושה ס': וכו' (כתי' ס').
 באומדות פי' ספק פי'
 כו' ס' ספק ספק פי'
 נכנס לו נכנס כפי' נכנס
 גמ' פי' ופי' דר' ספק
 כמתי' טעם מפי' ופי'
 ופי' דממות (ז): או
 בכתי' מפי' פי' ס' ספק
 ספקי' שברגליו כפי' נגמ'
 כדושה ס': וכו' (כתי' ס').

2

ספר המצות לרמ"ג ז"ל לית רעא

כך נבאו הנביאים שיטלו המחריבים ויעלוה מהם. אין ענין זה לזה. דלישראל ניתנה הארץ בראשונה כמנהגה במורה וחלושה. משא"כ מה שנבאו הנביאים שיטלו המחריבים ויעלוה. הרי לא ניתנה להם הארץ במנהגה. אלא שנבאו שיבואו ויחריבוה ויגלו את ישראל ממנה והארץ תשוב מהם בתורת עונש. והמחריבים מעלמן כבשוה והחזיקו בה. וא"כ עדיין הקושיא במקומה עומדת. דמאחר שהשי' נתן את הארץ לישראל במנהגה בראשונה הו"ל כחוקה. אבל הנכריים אין להם בה אלא תורת כבוש. ולא אחי כבוש ומכטל חוקה. ואפי' לדעת החו"מ יו"ט אחי קשה דמה זה שכתב הרמב"ם ז"ל דקדושה ראשונה אינה אלא מפני שהיא כבוש רבים וכו'. והרי גם חוקה יש כאן מלך מתנת השי' לנו. ואפי' נישא כמס"כ בחו"מ יו"ט דמשום נבואה הנביאים שיטלו המחריבים ויעלוה הו"ל ג"כ כחוקה שמכטלת חוקה. אחי חוקה נגד חוקה הוא דהויא. ולא כבוש נגד כבוש כמס"כ הרמב"ם ז"ל:

לעמיד לבוא נמי קדושה. לא כן הוא בקדושה יחושט. וא"כ קושיא החו"מ ביבמות לק"מ. הן אחת דבחו"מ הרא"ש ביבמות שם מבואר דתיקרי הקושיא היינו למאי דמוקי בהם לרבי יוחנן כרבי יחושט וגרסיהם בדברי רבי יחושט שמעתי שהיו מקריבין וכו' עיי"ש. מ"מ לפוס גירסתו דח"ל לק"מ. ומעתה לפ"ו הקושיא בסוגיין דפ"ב דשבועות שם במקומה עומדת. וכיו"ב קשה ג"כ בסוגיא דזבחים שם ובפ"ק דמנינה שם סיבי מייית ראי' מדברי ר"א דפ"ל נס בקדושה עזרא דלא קידשה לעתיד לבוא. ודילמא אפי"ג דפליגי ר"א ור"י. מ"מ עד כאן לא קאמר ר"א אלא בקדושה יחושט. אבל בקדושה עזרא מורה דקידשה לעתיד לבוא. אלא דרבי יחושט הוא דלא ס"ל לחלק ביניהן. וכי הכי דקדושה עזרא קידשה לעתיד לבוא הכי נמי ח"ס לן למימר דקדושה יחושט ולכ"י מוכיח מקדושה שני' לקדושה בראשונה:

ור"ן נראה בזה שפמ"כ הרמב"ם ז"ל (כפ"ו מהלכות בית הכמירה הטי"ו) ז"ל ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבוא. ובקדושה שאר הארץ לענין שביעית ומעשרות וכו"ב לא קדשה לעתיד לבוא. לפי שקדושה במקדש וירושלם מפני השכינה ושכינה אינה בטלה. והכי הוא אומר והשימותי את מקדשכם. אחרו חכמים אפי"ג ששוממין בקדושתן הן עומדים. אבל חוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים. וכיון שנלקחה הארץ מירדיים בטל הכבוש. ומערה מן העזרה ממעשרות ומשביעית. שהרי אינה מארץ ישראל. וכיון שטלה עזרא וקדשה לא קדשה בכבוש אלא בחוקה שהחזיקו בה. ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו פולי ככל ונתקדש בקדושה עזרא שהי' הוא מקדש היום. ואפי"ג שנלקחה הארץ ממנו. וחייב בשביעית ובמעשרות ככ"ל עיי"ש. ודבריו נריבין ביאור. דמס"כ דקדושה ירושלים והמקדש מפני השכינה ושכינה אינה בטלה לפיכך קדשה לעתיד לבוא חמוה לכאורה שהרי סופ"ק דיומא ה"ב שכינה בין הנכריים שחטרו בניה שני עיי"ש. וא"כ כ"ש טלה שכינה שם שכינה אחר שנחרב בניה קודם שנכנסו שני. והכי נמי אמרינן התם לעיל (ט' ע"ב) דבימי עזרא לא הוה שריא שכינה במקדש שני. מדכתיב יפה חלקים ליפת וישכן באחלי שם. אפי"ג דיפת חלקים ליפת אין השכינה שורב אלא באחלי שם עיי"ש. הרי דאחר חורבן בניה הראשון לא הוה שריא שכינה. וכבר עמדו בזה. ואמנם נראה ע"פ מס"כ בכ"מ שם ז"ל ואינו יודע מה כח חוקה גדול מכה כבוש. ולמה לא אחר במקדש ג"כ משנלקחה הארץ מיריבו בטלה חוקה. ומו בראשונה שנתקדשה בכבוש וי לא היה שם חוקה. אפי"ג מי עדישא כח חוקה בלא כבוש מחוקה שם כבוש ול"ע טכ"ל. ובתוס' יו"ט (כפ"ח ועדיות) כתב למרן ז"ל וז"ל למרן דס"ל דכבוש הנכריים אחי ומכטל כבוש ישראל. משא"כ בחוקה שהחזיקו מיד מלך פרום שנתן להם רשוין להחזיק בה. לא אחי כבוש ומכטל לחוקה שהיה מדעת הנותן. ואין להשיב מנתינה כשי' שנחנה לישראל בראשונה. שיש להשיב שכמו שהשי' נתן הארץ לישראל כך נבאו ונתינו שיטלו המחריבים ויעלוה מהם. וכן נבאו על כורס מלך פרס שהחזיקה. אבל על לקוחה מיריבו לא מלינו נה נבואה בפירוש. ולפיכך שלא כדין נטלוה מיריבו וקדק אינה נגזלה ככ"ל עיי"ש. ולענין דאין דבריו משפיקים כלל. דמס"כ שכמו שהשי' נתן הארץ לישראל

בפרק ידיעות
אמר באהם מכל
ולא ס"ל כר"י
ש נדבריו וחסרון
ית הילכתא כר"ב
בספר התרוסה
ב נתמן דסמך
ולפ"ו גם מדברי
גם בזה"ל כתר
תד לבוא:
הסוגיא דהתם.
ב נתמן בקדושה
ודילמא בקדושה
וסה שני' דעזרא
י ביבמות (פרק
פ"ג ע"ג) יש להם
פליגי עלי' דר"א
מאי דשמיטת לי'
וכי עיי"ש. וקלח
בין קדושה יחושט
ז דקאמר מפני
שה לעתיד לבוא.
דושה יחושט נמי
ינו דלא כר"י.
מחוס שם (כ"ה)
מקום לקושיאם
ט. אלא דאין זה
י ודאי יש לפרש
לא קדושה קאמר.
ורא קדושה לשטתה
כה להתקדש עוד
וכבר עמדו פליהם
חרן דע"כ מוכח
(ה) דהמעלה בזה"ל
לעתיד לבוא. גם
לרבי יוחנן כרבי
מיירי. דהא לפוס
דמיירי בקדושה
ישנה דרבי יחושט
ז דשל בית שבוטת
זי לישא דמהניתין
רבי יחושט שמעתי
ל'באורה דקאי על
בקדושה שני' ע"י
ובפ"ק דמנינה (י'
בה) (בפרק בתרא
ז דזבחים שם כבר
גירסת הש"ס כפ"י
קדושה עזרא הוא
יוחנן כרבי יחושט
י דפליגי עם רבי
ז לקדושה עזרא.
בי יחושט ורבי יוחנן
דאף דקדושה עזרא
לעתיד

ואמנם לענין נראה פשוט דמתנת השי' לק"מ דכיון שלא נתנה לנו השי' אלא ע"י כבוש שנלטינו לכבושה בורע נעויה ובתלמחה. א"כ לא ניתנה לנו. בה יתור ממה שאפשר לזכות ע"י כבוש. ולפיכך כשנלקחה הארץ מיריבו כטל הכבוש. משא"כ כשטלה עזרא שכינה לנו הארץ ע"י חוקה מדעת הנותן ע"פ השי' שרלה לזכות את ישראל וכו"י במורה וחלושה. לא ע"י כבוש בלבד אלא ע"י חוקה. שוב אחר שנלטינו ממנה בע"כ ע"י כבוש. לא אחי כבוש ומכטל חוקה שכיחה מדעת הנותן. ובוה מוכן היטב החילוק שחילק הרמב"ם בין קדושה ירושלים והמקדש לקדושה שאר הארץ. דלכאורה מס"כ הרמב"ם בטעם הדבר לפי שקדושה ירושלים והמקדש מפני השכינה ושכינה אינה בטלה. אינו מוכן. דלכאורה משמע מדלחא כתב דשכינה לא בטלה אלא כתב דאינה בטלה. שרלה לומר דשכינה אי אפשר שחבטל. ואמאי אי אפשר שחבטל כשראת השכינה מאחר שגם בראשונה קודם שנחלו ישראל לא שרפה שם. ולמה אי אפשר שחמור הארץ לגמרי להיות כמו שהיתה מחילחה. אבל עפמ"כ נישא שפיר דלגבי קדושה שאר ארץ ישראל שנלטינו לכבושה. וחוקה אחרת לא היתה שם. אין לנו בה אלא זכיייה ע"י כבוש בלבד. וע"י כבוש אחר כטל כבוש שלנו. משא"כ קדושה ירושלים והמקדש דמלבד הכבוש שלנו נתקדשו ג"כ ע"י שראת השכינה. ולגבי השכינה אין מקום לחלק כלל בין כבוש בפ"כ דנותן בין חמנה מדעת הנותן. דלשם כבוש הארץ ופלושה. וכו"ל יתברך כתר בליון חוס למושב לו. וכטלה דעת הנותן לגמרי וטלה מדעת כמדעת דמי. וא"כ לענין קדושה ירושלים והמקדש אין שום מקום כלל לחלק בין קדושה יחושט לקדושה עזרא. וכליכך גם אחר חורבן שבעל הכבוש דשאר כל הארץ. מ"מ קדושה ירושלים והמקדש דהו"ל כחוקה. דכבוש דשכינה כחוקה לירון השיבא. אי אפשר שחבטל. ויבו שכתב הרמב"ם ז"ל שקדושה ירושלים והמקדש מפני השכינה ושכינה אינה בטלה. כלומר דכבוש ע"י שכינה אינו בטל אחי אחר שנלקחה השראת השכינה לומר שחרב בניה בראשונה. ואין מקום קושיא כלל מסיגיא דיומא שם. ומיהו בלא"ה מהיחא דיומא לא קשה דאפשר לומר עפמ"כ מחרש יפה ז"ל בפי"ח (בראשית רבה פלוי ס' י"ב) דבפרהסיח הוא דלא שרפה שכינה בבית שני. אבל ודאי

3

רבונו מדרן רבי מאיר שמחה הכהן

קטג

הנהגה המכתב :

הנהגה מאז הכיר אברהם אבינו את בוראו היה קשר כל תקותו והכפחתו בהנחילו את ארץ הקדושה לבניו, והלך לה לארכה ולרחבה ונמע אשל (בראשית כ"א) ואחריו יצחק זרע בה וחפר בארות מים (שם כ"ו). וכן יעקב בנה בית (שם ל"ג) וכל פסנת תקותם חיתה כי בניהם ישבו בארץ חמוריה - ומיום מתן תורתנו הקדושה לא פסקה הנבואה מצוות על ישוב הארץ. ואין לך פרשה שבתורה שלא נזכרת בה ארץ ישראל, ואף במצוות של חובת הגוף נאמר "כי יביאך" - "כי תבוא" - עשה מצוה כרי שתבוא אל הארץ, ואף במצוות מושכלות ונחגות בכל מקום וככל זמן, כמו כיבוד אב ואם נאמר: "למען יאריכון ימיך על האדמה" וכו' (שמות כ').

והקפיד השם יתברך על כבוד הארץ יותר מעל כבודו, כביכול, עד שבעשיית העגל, אחרי שובם, מחל להם השי"ת, וינחם על הרעה אשר דבר לעשות" (שמות ל"ב) ועל הוצאת דבת הארץ וימאמו בארץ חמדה - נשבע ד' ולא ינחם, כמו שנאמר: "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם" (במדבר י"ז).

מיום שנבחרו ציון וירושלים, - דוד בתולותיו, ישעיה בחזיונותיו, ירמיה בתוכחותיו ויהושעאל במשליו, לא פסקו מלחפליג מצות ישוב הארץ ולהשתתף נפשם בחרדת הקודש אשר בתוככי ירושלים, ואמר הנביא: "הציבי לך ציונים" ונ' שיבי אל עריך אלה ונ' אכרים ונמעו בעדר ונ' (ירמיה ל"א) ודניאל, ואחריו אנשי כנסת הגדולה שמו לחוק לכל ישראל להתפלל תלת זמנין ביום (ויאל ר': ברכות ל"א ו"ג). על כי ירחם ה' עמו וישיב שבות ציון וירושלים, וכן בברכת מזונות בכל עת לחתפלל על הארץ וירושלים.

כשהגיע רבי מאיר שמחה בתפילת שמונה עשרה לברכת תקע בשופר גדול לחרותנו, הגביה קולו וקרא בחיל, תקעו עד שכל העומדים מסביב נחרדו אל לבם לקול שאגתו. (מפי הרב יואל קלופט).

4

הרב זאב אריה רבינו

קסד

1 / אולם זה במאה הזאת זרחו קוי אור ע"י גדולי המעש כמו מונמפיורי וכו"ב בהתעוררות רבה ומהרבנים ר' צבי הירש מפאהרן ור' אליהו מגריידיץ, לבנות ולשכלל ירושלים ולהסיר שוממותיה כמעט עד כי נותרה הדבר ע"י הנלהבים, ורבנים הרבה עמדו מנגד, ואף אותם שהיה בלבם לקרב את הדבר שמו יד לפה, מפני כי חרדו מתגלהבים, שלא יגדישו הסאת, ומחג' שבועות שהשיע לבנות ירושלים (כתובות ק"א, ושי"ש רבה ב' מסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים).

ומצאנו לרב יהודה, גדול חסידי האמוראים, אשר לדבריו היה בכלל השבועה שאיש פרטי לא יעלה מבבל לארץ ישראל (כתובות שם). והיתה חכיבה עליו ארץ ישראל עד כי גם בנוסח הכרכה רצה להזכיר שבח ארץ ישראל (ברכות מ"ג). ואולי מפני זה, כי לפי דבריו לא היה יכול לראות את הארץ, לכן "אין פת במלו", ולכן אמרו: בר מיניה דרב יהודה דחביבא ליה ארץ-ישראל (ברכות שם) ואולי משום זה אמרו: שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה (חולין צ"ז). משום דעולא "נחותא" קרו ליה (ירושלמי סוף בלאים), הוה נחיתו סליק לארעא דישראל, והיה חביב עליו לשמוע מפיו מה בארץ ישראל.

אמנם כעת הסכה ההשנחה אשר באספת הממלכות הנאורות כסאן רעמא, ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות וברשיון המלכים קמה מצות ישוב ארץ ישראל ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה (ספרי פ' ראה) — למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכולתו לקיים מצוה זו, ואולי על זה נאמר: "עד מתי תתמקין" (ירמיה ל"א), ואם יתן השי"ת ויתרחב הדבר ויגדל ויפרח כשושנה, כמו שנגדלו בימי ארתחששתא, אשר היו נתונים תחת פרס, דובא-נידא (קדושין צ"ב). ואף כי כעת תחת ממשלת ארץ האי — עם כרימניא המתונה — אז במה הוא ענין העומד ברזמו של עולם —

26 / הן אמנם, שאז היו חנביאים, בנבואה מן השמים, מחזיקים אותם, מי יודע — אולי כמו חורבן הבית השני היה שלא עפ"י הנבואה (אשר מהאי טעמא, כשגלו לא בטלו קדושת הארץ, מבדי נועם של החס' יו"ט — בעדות פ' ח' משנה ו') — כן יהיה הנחת אבן פנה שלא עפ"י נביאים ובנמילתו —

הני
מי
מו
ול
לו
מי
אי
בני
לו
ול
מו
מי
מי
לו
לו
מי

8

קסה

רבנו מרן ר מאיר שמחה הכהן

כך נתנתו – אכן כמופלא ממך אל תחקור, כי זה תלוי בהופעת אור
אלקי לראות אשר כל העינים הכלליים וקנינים הצבוריים יהיו על מהרת
הקודש והצניעות, וכמו שעשו אנשי בנה"ג –

אבל יהיה איך שיהיה, מצות ישוב ארץ ישראל לא נפטרה מזה, כל
מי שבכחו יעשה. וזכות המצוה הזאת תנו על עמו ישראל בכל מקומות
משבותיהם להצילם מכל רעה, ועיניהם ועינינו תחזונה בשוכו לציון
ולשמוע בעת יאמר לציון מלך אלקיך בכ"א

דברי המצפה לראות בתשועת ישראל

מאיר שמחה בהן

חיבה עצורה יקדה בלבו של הגאון רבי אליעזר דוד יחיאל, רבה של לוצין זצ"ל
לארצנו הקדושה ולהתיישבותה. שבאה לידי גילוי הבולט אחרי הצהרת בלפור,
כשהופיע יחד עם שר התורה גדול הדור רבי מאיר שמחה זצ"ל. בקריאה נלהבת
אל הצבור היהודי, שירים תרומותיו לבנין הארץ, כשהתחילה מגבית קרן היסוד
בלטביה בשנת תרפ"א.

★

על התשובה

מלך ולא אורים ותומים ובמה נתקדשה? (כאן הוא מזכיר בקדושת המקדש בימי בית שני ולא בקדושת הארץ) בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש את העזרה ואת ירושלים לשעתו וקידשן לעתיד לבוא".

הרמב"ם מחלק בין קדושת מקדש שקדושה ראשונה קיימת בו גם לעתיד לבוא לבין קדושת הארץ שקדושה ראשונה בטלה ורק קדושה שנייה קיימת לעתיד לבוא (שם, ה"ט"ז): "ולמה אני אומר במקדש ירושלים, קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קידשה לעתיד לבוא? לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה — ושכינה אינה בטילה, והרי הוא אומר (ויקרא כו, לא) והשמותי את מקדשיכם, ואמרו חכמים (משנה במגילה) אעפ"י ששוממין הם בקדושתם הם עומדים, אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים, וכיון שנקלחה הארץ מביעיות, שחרי אינה מן ארץ מן התורה ממעשרות ומשביעית, שחרי אינה מן ארץ ישראל". ושוב: "וכיוון שעלה עזרא וקידשה לא קידשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה, הוא מקדוש היום ואף על פי שנקלחה הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה".

קדושת מקדש היא השראת השכינה וזו אי אפשר לה שתתבטל; קדושת הארץ של יהושע הבאה מכוח כיבוש — בא כוח כובש אחר ומבטלה. אבל, מדוע לא תתבטל קדושת עזרא? מפני שעזרא "לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה".

302

כפורה, ייסורים ונאולה

גזירה של "חזקה" בהלכה, הוא פשוט בהתיישבות, בהיאחזות, בהפיכת שממה ליישוב, בלשון אחרת: "קולוניזציה", אבל נמה יפה כוחה של "קולוניזציה" מכוחה של "אוקופציה" אם כיבוש יהושע נתבטל על-ידי כיבוש בבל, הרי גם ההתיישבות של עזרא בטלה כשכבשו הרומאים את הארץ בחורבן בית שני, עשו שמות בארץ, עקרו יישובים ושרפו שדות ומה איפוא ההבדל בין "הכיבוש" של יהושע ל"חזקה" של עזרא — הרי שניהם בטלו עם החורבן?

מעניין שהרמב"ם מזכיר עניין זה של בטול קדושת יהושע לעומת קיום קדושת עזרא אף קודם לכן, בהלכות תרומות וכן בהלכות שמיטה ויובל ושם אינו מבאר למה נשתנו שתי הקדושות. רק כאן בהלכות בית הבחירה, לאחר שמתח קו בין קדושת מקדש שאינה בטילה לקדושת הארץ העשויה להיבטל — רק כאן בא לבאר את ההבדל בין יהושע לעזרא. נראה מכן, כי אותו תירוץ המסביר את ההבדל בין קדושת מקדש לקדושת הארץ, בין קדושת שלמה לקדושת יהושע הוא-הוא התירוץ המסביר את ההבדל בין קדושת יהושע לקדושת עזרא. במלים אחרות: שקדושת עזרא היתה בדרך השכינה וקדושת יהושע בדרך הכיבוש. וכמו שבבית המקדש, מקום השראת השכינה, אי-אפשר לומר קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא, שהי קדושת השכינה שרויה גם כשהבית חרב, קודש ושמונו — אינם תרתי דסתרי, אף על פי ששוממין בקדושתו הם עומדים, כך גם בקידוש עזרא, אין השממה מוציאה את הארץ מקדושתה.

כיבוש ושממה — הללו תרתי-דסתרי הם. ומשום-כך

303

א

על התשובה

בטלה הקדושה שקידש יחושע בכיבושו, אבל לא כן בבית שני; מסתבר שהקדושה של עזרא לא מכוח קידוש של כיבוש באה אלא מכוח קדושת-השכינה שחלה בבית שני — לא על המקדש וירושלים בלבד אלא על כל ארץ ישראל. לאמיתו של דבר, כל הפעיה של קידושה לשעתה וקידושה לעתיד לבוא תלויה בעניין אחד והוא עניין הבחירה; הקדושה לעולם באה לאחר שה' בוחר, וארבע בחירות הן: בחירת ישראל ("הבוחר בעמו ישראל"), שאין קדושתה בטלה; בדומה לה בחירת כהנים, בחירת מלכות בית דוד ובחירת מקדש וירושלים. ההכרעה בשאלה אם הקדושה היא לשעתה ובטלה או נמשכת לעתיד לבוא, תלויה בשאלה אם יש בקדושה זו אלמנט של בחירה או אין בה אלמנט זה. קדושת ארבעת הדברים הללו שנבחרו על ידי הקב"ה איננה יכולה להבטל עולמית.

מה דינה של קדושת ארץ ישראל כולה, כלומר האם היא ארץ נבחרת או לא? אין כוונתי לתשובה "ציונית" או אנטי-ציונית לשאלה זו, אלא לתשובה הלכתית. מה היא ארץ ישראל בעיני ההלכה? אם פוסקים כי קידושה לשעתה ולא קידושה לעתיד לבוא בשתי קדושותיה (כדעת "ספר התרומה") — הרי נעדר אלמנט "הבחירה" מן הארץ. אך הרמב"ם לא כך פסק, ברגע שקבע כי ירושלים יש בה אלמנט הבחירה, לא רצה לחלק בינה לבין שאר ארץ-ישראל ופסק שאם אמנם הקדושה שבאה מחמת כיבוש יחושע בטלה, הרי קדושתה מימי עזרא שרידה וקיימת, כלומר הארץ היא נבחרת. אילו שאלתם אותי, הייתי אומר שאני מסכים עם הרמב"ם, לא מפני שאני "ציוני" או "מזרחי" אלא מתוך

304

כפרה, יסורים וטוהר

הסקת המסקנה מן המקורות. מה שנוגע לירושלים נאמר. בה (מלכים א, ח, טז) — "מן היום אשר הוצאתי את עמי את ישראל ממצרים לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל" — כלומר, מכל ארץ-ישראל לא בחרתי בעיר אלא בירושלים כלבד שנבחרה מתוך ארץ-ישראל, אבל גם ארץ-ישראל עצמה היא נבחרת לקדושה, שהרי כך שנינו במשנה (כלים פ"א מ"ו): "עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות", אחריה באות במעלות הקדושה עירות המוקפות חומה ואחר כך ירושלים, לפניו מן החומה, הרהיבית העזרה וכי' עד לשאי הקדושה: קדש הקדשים, "שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכיפורים בשעת העבודה". ממשנה זו אנו למדים כי ארץ-ישראל היא כמין בסים לפירמיה רבת-קומות של קדושה ובלעדי הבסיס הזה כל הפירמידה כולה מתמוטטת. אילו לא היתה ארץ ישראל נבחרת אף היא — לא היתה מנויה בין עשר הקדושות הללו.

קדושה נבחרת פירושה קדושה של השראת השכינה. בימי יחושע וכל ימי בית ראשון לא היתה לארץ קדושה נבחרת, אלא קדושת כיבוש, שהרי קדושה זו בטלה וקדושת בחירה אינה בטלה לעולם. לעומת זאת היתה הקדושה של ימי עזרא קדושה נבחרת — זו נבחרת בכך אם יש בה השראת השכינה של "לפני ה'". כך אומרים חכמינו ז"ל (מכילתא פתיחתא כה) ש"אין השכינה נגלית בחוץ-לארץ" ואצל יונה כתוב "כי מלפני ה' הוא בורח" — להיכן ברח מלפני ה'?

לחץ לארץ.

בימי יחושע לא היתה קדושה נבחרת זו יכולה לחלו,

כיוון שלא היה עדיין בית-הבחירה במציאות וקדושת ארץ-

305

על התשובה

ישראל כארץ נבחרת משתלשלת ובאה אליה מקדושת המקדש ובית הבחירה. "עשר הקדושות" הן למעשה בחירה אחת. בכיבוש יהושע לא היה בית-המקדש (כל מזמור קל"ב בתהלים עוסק בגעוועים למקדש, והבחירה של ירושלים מופיעה בימי דוד רק לאחר שרכש את גורן ארנון הכבוש). כיבוש יהושע חל בזמן, כאשר עדיין לא היתה קדושת ירושלים ובית-הבחירה שתקרין קדושה על ארץ-ישראל כולה. כיבוש יהושע התחיל על הגבולות, מיריחו לנגב. משם לחוף הים עד לעכו. ולגליל עד לארץ נפתלי. כל חלק שנכבש נתקדש עם כיבושו. כך הלכה קדושת-הכיבוש ועברה ממקום למקום עד שהגיעה, רק בימי דוד, לירושלים, וכירושלים נבנה רק לאחר-מכן, בימי שלמה, בית-הבחירה. כך שארץ-ישראל נתקדשה בכיבוש עוד לפני שהיתה קדושת בית הבחירה ואותה קדושה ראשונה, קדושת יהושע, היתה בה קדושה של כיבוש הבטל עם כיבוש הבא אחריו, ולא היה בה אלמנט הבחירה שקדושתה אינה בטלה עלמית. בית ראשון בא לעולם, לאחר שארץ-ישראל כבר נתקדשה והיתה כאן כאילו קדושה מן החוץ אל הפנים, מן הפלג'ה' שנכבשה-נתקדשה תחילה למרכז שנכבש-נתקדש אחר-כך.

ואולם, שונה היה המצב בימי עזרא. כשהרמב"ם מדבר על "חזקה שהחזיקו בה עולי בבל" — היכן היתה חזקה זו? לא בפריפריה, אלא מיד במרכז, בירושלים. המלאכה הראשונה שעשה עזרא לא היתה לגאול את ארץ-ישראל, אלא לבנות את בית המקדש, לשקם את חומות ירושלים. כמובן שלשם כך צריך שיבואו יהודים לארץ-ישראל. כדי שלא יהיה הכית בנוי בארץ מלאה עממים. כך כתוב (עזרא

306

כפרה, יסורים וטאולח

א, ה): "ויקומו ראשי האבות ליהודה ובנימין והכהנים וחלוויים, לכל העיר האלהים את רוחו לעלות לבנות את בית ה' אשר בירושלים: וכל סביבתיים חזקו בדיהם בכלי כסף וזהב, ברכוש ובהמה ובמגזנות", וכן (שם ב, א): "ואלה בני המדינה העולים משבי הגולה... וישבו לירושלים". המרכז לעליית עזרא — היה ירושלים.

איך נתקדשה הארץ בימי עזרא? בחזקה? חזקה כשלעצמה אינה מקדשתו בניין המקדש, בניין בית-הבחירה הוא שקידש את ארץ ישראל וקדושה לא הלכה הפעם מן החיקף, מן הפריפריה אל המרכז — אלא לחיפך, הקדושה מופיעה במרכז, ומן הפנים פשטה החוצה כמעין גובע והציפה את כל סביבות ירושלים ומשם הלאה את כל ארץ-ישראל, עד שנתקדשה ארץ ישראל כולה.

הרי שהמקדש של ארץ ישראל בימי עזרא היה בית המקדש, בית בחירה, מקום השראת השכינה ולפיכך פסק הרמב"ם כי קדושת הארץ שקידשה עזרא היה בית המקדש, בית-הבחירה, בדיוק כמו שקדושת שלמה לא בטלה, מפני ששכינה אינה בטלה.

מעניינת הגמרא במסכת שבעות (טז, א) כי עזרא העמיד שתי תודות גדולות בזמן שקידש את ירושלים, ושואלת הגמרא למאן דאמר קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא — הרי שלמה כבר קידשה ולמה היה עזרא צריך את שתי התודות הגדולות? ומשיבה הגמרא: "זכר בעלמא הוא דעבידי". גם הרמב"ם בפ"ו מהלכות בית בחירה כותב: "זהו שעשה עזרא שתי תודות זכרון הוא שעשה שלא במעשיו נתקדש המקום".

307

ריג

בשלה

ריו

שעשיתי לאבות). פירוש ד"פלא" נאמר על דבר שישפוט השכל שהוא לא יכול להיות טרם שיראה בעיניו. והנה, כאשר נתוודע לדמיון מציאות ה"דילוג-רב" (טלגרף) היה לפלא והפליא הרואים. אמנם אחר זה כי נתוודע הטעלעפאן, אף שהוא חכמה יותר גדולה, לא הפליאה הרואים כל כך, כי אחרי אשר הוודעו ה"דילוג-רב", תו אחר זה נגדו אינו מוזר ונפלא כל כך מציאות הטעלעפאן אשר יפליא הרואה מי שלא ידעו כמו שהתוודע ה"דילוג-רב". לכן טרם שנקרע הים ונפלאות מן ושלוו הלא היו מפליאים הרואים. ואם כן יאמר הכתוב כי אחרי שקריעת ים סוף ומן כבר נודעים שכבר היו לאבות, אחר זה בייחם המן וקריעת ים סוף וענגים נגד דברים טבעיים, ככה יעשה השם יתברך לעתיד דברים שיפליאו מחדש הרואים. הלא או יהיה קריעת ים סוף ומן נגדם רק כערך הטבע נגד מן וקריעת ים סוף. אם כן לא יהיה דוגמה מה שהראה לאבות נגד מה שיראה לבנים ודו"ק. מאבי אבי הרב ר' חנניה זצ"ל.

טו, יג נהלת בעוף אל נזה קדשיך.
מזה יצא הא דאמר ריש לקיש משום ר' יהודה נשיאה כי אין מבטלים תינוקות של

טו, טז עד יעבור עמך ה' וכו'.
יבואר על פי מה שנראה לי טעם דהא דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא (חגיגה ג, ב מגילה י, א) וקדושה שניה קידשה לעתיד לבא, משום דאמרו בפרק יש בכור (בבכורות) דף מז, א: לוייה שנבעלת בעילת זנות גורתנין לה מן המעשר ואוכלת, וכוהנת כיון דאיבעלה הוה לה כזרה (עכ"ל הגמרא), ואפילו קדושת לוייה פקע ממנה. ועיין שם בתוספות². והוא

"שמעו עמים ירגזון" הוא תוצאה מ"נהלת בעוף אל נזה קדשיך". כך גם מפרש רבינו כי "להשביית אויב ומתנקם" הוא תוצאה של "מפי עוללים ויונקים יסדת עזו".⁶ יוצא לפי רבינו כי הפסוק "מפי עוללים" וכו' שימש יסוד ובסיס לשתי הדרשות של חז"ל בפרק כל כתבי הכתובות זו סמוכה לזו, ללא ציון מקור בתנ"ך לאחת מהן.

(טו, טז) 1. מאמר זה לא נמצא בש"ס, אך מובא כך בפירוש המשניות של הרמב"ם סוף עריות. ועיין גם יבמות פב, בתוספות ישנים, וכן רמב"ם בית הבחירה פרק ו הלכה טו. 2. ד.ה. אלא כהנת כיון דאבעילה ליה היא לא זרה! ואפילו קדושת לוייה פקעה ממנה וגרעה מלוייה אשת כהן שנשבת, דאע"ג דמיפסלה מתרומה לא פקעה מינה קדושתה לענין ה' סלעים. אבל כהנת

(טו, יג) 1. מכאן דברי רבינו, כדלקמן: עוז = תורת תינוקות של בית רבן, הוא מביא לידי "נזה קדשיך". 2. פרשה ט, ד: "נהלת בעוף" — בזכות התורה שהם עתידים לקבל, ואין "עוף" אלא תורה שנאמר (תהלים כט, יא) "ה' עוז לעמו יתן" ... "אל נזה קדשיך" — בזכות בית המקדש שהם עתידים לבנות ... 3. כי מתהלים ה, ג לומדים כי "עוז" הוא תורה של תינוקות של בית רבן ("עוללים ויונקים") בעוד מתהלים כט, יא לומדים רק שהוא כינוי לתורה בכלל. 4. שהפסוק בתהלים ה, ג מהווה את יסוד הלימוד של חז"ל שאין מבטלים תלמוד תורה אפילו של תשביי לבנין בית המקדש. 5. "שמעו עמים ירגזון" — כיון ששמעו אומות העולם שהקב"ה מגביה קרנן של ישראל ומכניסן לארץ, התחילו מרגזין, לכך נאמר "שמעו עמים ירגזון". מדברי המכילתא משמע כי

רטו

משך חכמה

רטז

כמו דאמרו בפרק אלמנה לכהן גדול (יבמות) סח, ב: והיא הגוהנת כהנת דקדיש גוסה פסיל לה, הא דלא קדיש גוסה לא פסיל לה. וכן אמרו כיוצא בזה בפרק כל כתבי (שבת קטו, א): מקום הכתב לא קא מיבעי לי דכי קדוש אגב כתב הוא דקדוש, אולא כתב אולא קדושתה שלמעלה ושלמטה וכו' — דמתחילה לשם חלק קדוש, והשתא כשנמחק כתב נמי חלק, רש"י. ולכן אמרו: (דברים כג, טו) "כי ה' (אלקים) מתהלך בקרב מחניך" — זו מחנה הארון (סוטה מב, א), ונמצא דכיבוש ארץ ישראל היה על ידי הארון. כן בית המקדש היה על ידי גילוי שכינה. לכן כי חטאו ישראל פקע קדושתם לגמרי והיו כאילו לא נכבשו. אבל בית שני שלא היה כיבוש על ידי ארון, שלא היה ארון, ובבית המקדש לא היה שכינה, כמו שאמרו, חמשה

דברים חסר בבית שני, סוף פרק קמא דיומא, אם כן לא הוי הקדושה ברום המעלה עד כי חסר מהשממון והחורבן. לכן עדיין הו בקדושתן קיימין, והוה כלויה שנבעלה בעילת זנות דלא נפקע קדושת לוויה. וזה שאמר "עד יעבור עמך ה'" — זו ביאה ראשונה (סוטה לו, א), פירוש דפעם ראשון שעל ידי ה' גילוי שכינה והארון. "עד יעבור עם זו קנית" — זו ביאה שניה (שם שם), שהיתה בלא ארון ובלא גילוי שכינה ומשום זה לא זכר בה ה'". ולכן "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" — שיהיו כנטוע לעולם, ומה יהיה קדושתו? "מכון לשבתך פעלת ה'". למה יהיה מוכן? "מקדש ה' כוננו ידך" — זהו מקדש שלישי אשר יבנו ומשוכלל מן השמים, כמו שכתב רש"י סוכה דף מא, א, ולכן בבית שני, כיון דאינו רק בגדר "מכון

דקדושתה מנוסה אתיא, כשמתחללת פקעה קדושתה לגמרי. 3. אשכחן כוהנת דמיפסלא לתרומה בביאת פסול — רש"י) לוויה וישראלית מגלן? כדאמר רב אבא אמר רב, "בת — ובת" (ובת כהן כן תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל). הכא נמי "בת — ובת", כמאן, כפבי עקיבא דדריש וויז, אפילו תימא רבנו, כוליה "ובת" קרא יתירא הוא (דהא כתיב לעיל מיניה "וכהן כי יקנה נפש וגו' ויליד ביתו" ומצי למיכתב אבתריה "וכי תהיה לאיש זר" — רש"י). אשכחן לתרומה, לכהונה מגלן? (שלא תינשא עוד לכהן משבא עליה פסול — רש"י). אטו לוויה וישראלית לא לכהונה מריבין להו, דאי לתרומה, בנות מיכל תרומה נינהו? ! אלמה לא (בתמיה)? ! משכחת לה דקאכל בשביל בנה (ואיצטריך לאשמעינן דאם תיבעל לפסול לה תיאסר — רש"י). בשביל בנה קל וחומר (ולא איצטריך "ובת" לרבות), ומה כוהנת דבקדושה דנפשה אכלה, פסול לה, לוי וישראלית דלא אכלה אלא בשביל בנה לא כל שכן? והיא הנותנת (קושיא היא, כלומר איצטריך לרבותיה, דק"ח הוא דקילפית מיניה איסורה, היא המידה נותנת הדין להתיר ולא לאסור — רש"י). 4. שדרגה גבוהה יותר של קדושה נפקעת יותר על ידי פעולה נגד של טומאה או ביטול. 5. איבעיא להו, תגליונים (קלפים חלקים — רש"י) של ספר

תורה מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין אותו מפני הדליקה... תא שמע, ספר תורה שנמחק, אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת "ויחי בנסוע הארון" מצילין, ואם לאו אין מצילין. ואמאי, תיפוק ליה משום גיליון דידה (דהיינו כל הספר תורה — רש"י). מקום הכתב (שנמחק) לא מיבעיא לה (דדאי מיגרע גרע דכי קדיש מעיקרא לא לשם גליון חלק קדיש אלא) אדעתא דכתב, וכיון דאזיל ליה כתב אולא לה קדושתיה. כי קמיבעיא ליה של מעלה ושל מטה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחילת הספר שבסוף הספר, עכ"ל הגמרא. הרי שהחלק הקדוש יותר מאבד מהר יותר את קדושתו, ובוה חזיוק לדעת רבינו כי הדבר הקדוש יותר יורד מהר יותר מקדושתו. 6. כא, ב אמר רב שמואל בר אינאי, מאי דכתיב (חגי, א, ח) "וארצה בו ואכבד" וקרין "ואכבדה", מאי שנא דמחוסר ה"א — אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים (כוליה חד מילתא — רש"י) אש ושכינה ורוח הקדש ואורים ותומים. 7. אחרי שביאה שניה זו היא בלי ה"ה, כלומר בדרגה גבוהה יחסית היא יכולה להיות "נטועה" כלומר קבועה. 8. ד.ה. "אי נמי": ואי קשיא, דבליה אינו נבנה דק"ל בשבועות (טו, ב) דאין בנין בית המקדש בלילה, דכתיב "וביום הקים"...

כי
לע
וכי
לכ
נט
לב
בט
לב
לא
הר
הע
אר
לה
געו
פק
ובי
ופי
להן

הני
שא
שני
הרי
הרכ
נתו
ולב
נת
א
אבד
עליו
מקב
א"ר
(שא)
עליו
11.
זהא
לאו
קשו
לתח
נענ
אם
וברי
מדוי
שיק

שנפגם כל
 "כ כש"כ
 תוס' מס'
 ר' יהושע
 ואין בית.
 לא מזבח
 זילו בכור)
 כור אין
 זורים.

עד דאף
 ז לעתיד
 ילה (י.)
 ר במות,
 וס מזבח
 א, מותר
 "פ שאין
 יב עליו,
 הרמב"ם
 דקידשה
 (ס"י עו)
 וישת ציון
 במקום
 כהונה,
 בת לנו
 הראב"ד
 הותרו
 ז"ז שום
 י צריך
 ונביא
 בדברינו

דאיסור
 שראוי
 ז, וכתב
 י חיוב
 ' שהוא
 ת יעקב
 כשירה,
 שהתורה

חייבה להקריבם, ואפשר משום דכתיב "אל
 פתח אהל מועד", דהיינו היכל וקודש
 הקדשים, וכיון שאין בית לא מיחשבא אל
 פתח אהל מועד, ונהי דאין זה מעכב נצי'
 לעיל ב"ה אמר, כיון דכבר הוקדש המקום
 להקדשה, וקדושתו קדושת עולם הוא ולא
 מיחשבא שחוטאי חוץ, מ"מ מצוה מיהו ליכא,
 ע"ש בזה.

דכולי עלמא קידשה לעתיד לבא. כתבו
 התוס' דהכא איירי בקדושת מחיצה
 דאפשר דלא בטלה משום דאיקראי נחלה,
 וקדושת בתי ערי חומה דמייתי בסמוך, נמי
 היו קדושת מחיצה וכו'. ומפרש בתי הת"ס
 דקדושת מחיצות איתרבאי מ"אשר לוא
 חומה", וק"ו למקדש דקדשי טובא, אבל
 קדושת הארץ בלא מחיצה בטלה נצי' בתוס'
 במס' יבמות (פב: ד"ה ירושה) דכל שהקדושה משום
 מחיצה אינו בטל אפילו נפל, וכדורשינן "אשר לוא
 חומה", אע"פ שאין לו עכשיו, ועוד דירושלים איקרי
 נחלה, ואין לה הפסק, ולתירוץ זה רק קדושת ירושלים
 לא בטלה. וע"י בתי הריטב"א והר"ן בהא
 דקידשה לעתיד לבוא, דנפקא ליה מאשר לוא
 חומה. והטעם לזה מבואר ברמב"ם (ביהב"ח
 ספ"ו) משום דקדושתה תלוי בכיבוש, וכיון
 שבטל הכיבוש בטלה הקדושה, וע"ש
 דקדושת עזרא קידשה לעתיד לבוא, משום
 דלא נתקדש מתחלה ע"י כיבוש, אלא בחזקה
 שהחזיקו בה, פירוש משום שבאו ע"י חזקה
 רישיון המלך כורש, ואף שעתה נחרב הבית,
 מ"מ אותו הרישיון לדור שם עתה לא ניטלה
 מאתנו. ובכס"מ הקשה מה כח החזקה גדול
 מכח הכיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה ג"כ
 משנלקחה הארץ מידינו בטלה החזקה, ותו
 כראשונה שנתקדשה בכיבוש, וכי לא היה
 שם חזקה, אסו מי עריפא חזקה בלא כיבוש
 מחזקה עם כיבוש, ונשאר בצ"ע. וע"י בתוס'
 יו"ט במס' עריות (פ"ח מ"ו) שמסביר למה
 עדיף כח החזקה מכח כיבוש דיהושע. וע"י
 בדברינו במס' חולין (ז. ד"ה קדושה ראשונה).

ובשו"ת מקום שמואל (ס"י לו) השיג על
 התירוט, ומיישב דברי הרמב"ם דישאל
 במקדש ראשון ביטלו התנאי, דאמרינן במס'
 יומא (ס:) שהבית נחרב משום שהיה בהם
 ע"ז גילוי עריות ושפיכת דמים, וק"ל כל
 המודה בע"ז כאילו כופר בכל התורה כולה
 [ספרי שלח טו-כב], א"כ כשנתבטל התנאי
 נתבטל גם המעשה דהכיבוש והחזקה
 כשנלקחה הארץ מידינו, דכדין נטלו כו'. אבל
 במקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות
 ובגמילות חסדים, ולא נחרבה אלא מפני
 שנאת חנם, ואף שעבירה חמורה באמת
 שנחרבה הבית בעבורה, מ"מ נתקיים התנאי
 ששמרו חוקי ה', א"כ מההכרח שיתקיים גם
 המעשה, שיהיה הארץ לנו בחזקה שהחזיקו
 בה בימי עזרא, ולא נתקדשה בקידוש
 הראשון, דכיבוש הראשון נתבטל עם החזקה
 שלו וכו'. וע"י מה שהארכנו בזה במס' מכות
 (יט. ד"ה קדשה).

כשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום.
 פרש"י לא פורש לי במה מקדשים
 ערי ארץ ישראל. והנה במס' ערכין (לב: ד"ה
 וקידשום) פרש"י [דומיא להא] דבמס' שבועות
 מפרש, דמקדשי ליה בשתי תודות ובשיר
 וכ"ד מהלכין ושתי תודות אחריהן וכו'.
 ובתוס' (שם ד"ה וקדשו) הרגישו בזה, וכתבו
 בדעת רש"י דזה כשבאו להוסיף על העיר
 ועל העזרות, אבל שאר עירות, לא ידעתי
 היאך היו מקדשין אותם. וע"י בשו"ס בשמים
 ראש (ס"י קסב) שאינו יודע מהו הקידוש
 שעשה עזרא לארץ, דלא מצינו רק לירושלים
 שקידשו בתודות. אולם ע"י ברדב"ז (ריש
 תרומות) דבימי עזרא קידשוהו כפה. ובמאירי
 (מגילה י: ד"ה ומקשינן) כתב דקידוש האמור
 בארץ אינו בתודות ושיר, שאין קידוש תודות
 ושיר אלא בתוספת העיר והעזרות, אלא
 קדוש כמאמר, ובחזקה שמחזיקין בה בתורת
 ארץ ישראל. ובפתח עינים מפרש דרש"י כאן
 מספקא ליה, אם שאר עירות בא"י מקדשין

(13)

מפני הרב

ועל ידי קולות אלו של השופר – על ידי הקול הפשוט של התקיעות ועל ידי קולות היללה והגיחה, אנו מרמזים לזה – שאנו צריכים לשרר את ה"אני" האמיתי מתוך הסגר-הגלות שלו, ועיין הצירוף של הברכות של מלכויות זכרונות ושופרות והתקיעות של השופר (אשר לדעת רש"י נראה שקיום דאורייתא הוא, ולרמב"ן – דבר זה מהווה על כל פנים קיום דרבנן; ועיין משי"כ בערך תקיעות דראש השנה). גדרו הוא, שהיהדות מעולם לא דרשה מן האדם לחזור לשרה או ליער, ולעזוב את כל ההתקדמות הכרוכה בתרבות, אלא אדרבא. אחרון תופסים שזו בחינה של זה קלי ואנוהו, שזה נחשב כהידור מצוה להשתמש בשפה יפה ומפוארת, ולהיות בעל מחשבה-פילוסופית, ולהיות תמיד פרוגרסיבי ויוצר, ונוסח הברכות של מלכויות זכרונות ושופרות יפות ומתודרות הן עד כדי כך, שהנכרי הגרמני אוטו (שהיה פילוסוף בעיני הדת) כתב בספרו ("האידיאה של הקודש") שבשום אומה ולשון של שום דת לא מצא נוסח של תפילה כה מהודר כג' ברכות הללו שכוללות בתוכן את כל הפאר והופי של הסוד-האלקי. אך ביחד עם נוסח הברכות האלו אנו תוקעים כנ"ל להורות, כי גם השפה המהודרת היא ג"כ בחינה של "לבוש" המחפה ומכסה על הנשמה הפנימית, ואפילו ננסח את הברכות והתפילות בבה של נבואה, עדיין צריכים להודות כי "לך דומיה תתלה", ובראש השנה במיוחד צריכים לדקדק על האמת, וכמו שאומרים בנוסח התפילה, "ידברך מלכנו אמת וקיים לעד", וככדי להגיע אל האמת הטמונה במעמקי אותה הנקודה הפנימית של הנשמה צריכים להסיר את כל הלוששים של מורכבות התרבות.

[רבנו היה סבור דדבר פשוט הוא דבזמן הזה, מה שאין לנו בית המקדש בראי מעבד במצות הקהל, וכדמתיב בקרא (בפרשת וילך) בבוא כל ישראל לראות את פני ד' אלקיך במקום אשר יבחר, אבל מה שאין לנו בזמן הזה מלך, על פי פשוטו אין זה מעבד, כי עיקר המצוה הוא שיהיה שמה לימוד התורה ברבים, ורק לכתחילה הוא דנעיין שתהיה הקריאה על ידי המלך. (מכתב הרחי"ג. ועיין מזה במנחת חינוך.)

שלך

באור בפרשת דברים*

א. תשמישי מצוה ותשמישי קדושה

בגמי מגילה (כו): מבואר שיש הבדל בין תשמישי מצוה לבין תשמישי קדושה, ותשמישי מצוה נרקין ותשמישי קדושה נגזים, ואלו הן תשמישי מצוה סוכה לולב שופר ציצית, ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי ספרים תפילין ומוזוזות... ובגדר ההבדל שבין תשמישי מצוה לבין תשמישי קדושה ביאר בספר נפש החיים (שער ד' פרק ל'), דיסיד כל עיני קדושה הוא קדושת התורה, והייט דספוי תורה תפילין ומוזוזות ומשמישים דינים כתשמישי קדושה, שכולם יש בהם קדושת כתב של תורה, או שהם משמישים לכתב של תורה, כנרתיק של ספר תורה, וכיס של תפילין. אבל בסוכה לולב שופר וציצית, שאין להם כל שייכות עם כתב של תורה אין דינם אלא כתשמישי מצוה.

ב. ביסוד קדושת בית המקדש ובית הכנסת

ולפי הגדרה זו יש להבין, מייט יש קדושה לבית המקדש או לבית הכנסת. ושמעתי בזה מכב' רבנו הגריי' סולובייציק ז"ל, דעקרו של המשכן היה הארון עם הלוחות, ואשר על כן הוא זנקרא משכן העדות, על שם לוחות העדות. ואף בבית המקדש כן היה, שעיקרו של בית המקדש היה הארון עם הלוחות, ובית המקדש בלי לוחות אינו בית מקדש. ואף דבבית שני היה חסר הארון עם הלוחות, עיין רמב"ם ריש פי"ד מבית הבחירה שכתב שבעת שבה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב, בנה בו מקום לגזוז בו הארון למטה במטמוניות העמוקות ועקלקלות וראשיחו המלך צוה, וגזוז במקום שבה שלמה וגוי. וביאר בזה רבנו כמות הרמב"ם, דבאמת אף בבית שני היה שמה הארון עם הלוחות, דאל"ה, לא היה על הבנין דין בית המקדש כלל. (ועיין עוד מזה בספר ארץ הצבי, עמי צ"צ"א.) וכן משמע מדברי הרמב"ם רפ"א

* מאמר זה באגדה הוא צירוף של כמה עניינים שנתחזשו ל"י, ושזורים בו כמה יסודות ששמעתי מרבנו בזמנים שונים, וצרפתי כולם יחד להיות חס"ב אחת.

שלה

מפניו הרב

מהלכות תפילה, שבת הכנסת שאין בו ארון עם ספר תורה אי אפשר שתהיה לו קדושת בית הכנסת. עכתי"ד רבנו ז"ל.

ג. בגדר קדושת הארץ

ועיין דרשת רבנו ז"ל שבספר שעורי היאהי"צ ח"א עמ' קי"ג, דהמקדש של ארץ ישראל בימי יהושע היה הכיבוש והחילוק. וצריכים להבין ענין זה, וכי כוחו ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ומה פשר דבר זה. וכן צ"ע לפי הסדר הנ"ל של הגר"ח מוואלאז'ין, שכל עניני קדושת צריכים לנבוע מקדושת התורה, היכן יש בקדושת הארץ שורש של קדושת התורה. ועיי"ש בספר הנ"ל בהמשך הדברים שרצה לכתוב, שהכיבוש הלא נעשה על ידי הארון והלוחות. (נמצא, שהמקדש לארץ בקדושה הראשונה היתה התורה שבכתב.

ועיין פירוש רש"י לספר יהושע ריש פי"ג על הפסוק, כראותכם את ארון ברית ד' אלוקיכם והכהנים הלויים נושאים אותו, ואתם תסעו ממקומכם והלכתם אחריו. וכתב שם רש"י, נשתנה המסע הזה מראש מסעות, שכל זמן שמשוה היה קיים היה עמוד הענן נוסע תחילה ומראה להם הדרך. והארון נוסע אחר ב' דגלים. עכשיו הארון נוסע תחילה והיה נראה שכל המסעות משך כל תקופת המדבר היו בבחינת הוראת שעה היאך לבנות את המשכן במקום החדש ועיין משי"כ בזה בספר בעקבי הצאן, עמ' קל"ט, ועל כן היה הארון נוסע באמצע. מה שאין כן כאן. בימי יהושע, שהמסע הזה היה לשם קידוש הארץ, וכל עניני קדושה צריכים להיות מושרשים בתורה, וכאן שימשה התורה שבכתב כמקדש לארץ בקדושה הראשונה.

אלא שעדיין צריכים להבין, הלא קיי"ל להלכה דקדושה ראשונה לא קדושה לעתיד לבוא, ובימי עזרא ונחמיה הוצרכו לקדש את הארץ. וזו לא היה כבוש על ידי הארון, והיאך באה אז הקדושה לארץ. ועיין מזה בכסי"מ ריש הל' תרומות.) וביאר בזה רבנו ז"ל בדרשה הנ"ל, עמ' קע"ד דה"ל דאתו הקדושה היה בכחה של התורה שבעל פה.

שלו

באר במדשת דברים

ד. קבלת התורה שבעל פה בימי אחשוורוש

ויש מקום להבין דברים אלו על פי המבואר בגמ' שבת (מח.), דנשעת מתן תורה כפה הקב"ה עליהם הר כגיגית, ורק אח"כ קבלוהו ברצון בימי אחשוורוש, וכדכת"ב קיימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר. וכבר תמחו בזה הראשונים ז"ל, מדוע הוצרך הקב"ה לכופ אותם לקבל את התורה, הלא כבר אמרו נעשה ונשמע ברצון גמור. והביאו מדברי המדרש תנחומא לפרשת נח, שמה שקבלו ברצון היה על תורה שבכתב. ומה שכפה עליהם היה על התורה שבעל פה. ולפי זה מסתמא צריכים להמשיך ולומר שמה שחדר קבלוהו בימי אחשוורוש היה בעיקרו על התורה שבעל פה. ומאמת התקנות ואל"ף התפתחה התורה שבעל פה ביותר שאות, והיתה בשלמותה ובכל תקפה, וממילא יש להמשיך ולומר שעל כן היו יכולים לקדש את הארץ על ידה. (ועיין עוד מזה בספר בעקבי הצאן, עמ' קל"ח.) ועיי"ש עוד בדרשת רבנו, דה"ל עוד שלפיכך קיי"ל דקדושה שיה קדושה לעתיד לבוא, מפני שהקידוש היה בכחה של התורה שבעל פה אשר קדושתה למעלה מזו של התורה שבכתב.

ה. ענין חורבן בתורה שבכתב ותורה שבעל פה

וביתר ביאור היה נ"ל עוד בהבנת ענין חילוק זה, דהנה איתא בגמ' מו"ק (כו.) אי"ר הונא, הריאה ספר תורה שנקרע, חייב לקרוע שתי קריעות, אחת על הגזיל ואחת על הכתב שנאמר אחרי שרף המלך את המגילה (זה הגזיל, רש"י) ואת הדברים (זה הכתב. רש"י). הרי מתבאר מכאן שבשעה ששרפים ספר תורה, גם הקלף וגם הכתב נשרפים הם באש. וחקשה רבנו ז"ל (הובאו דבריו בסוף ספר מנחת ישראל. להר"ר ישראל יושב ועוסק בתורה, מקהיל קהילות ברבים, וספר תורה מונח לו שהיה יושב ועוסק בתורה, והקפידו בחבילי ומורות והציתו בחיטוי, הביאוהו וברכוהו בספר תורה, והקפידו בחבילי ומורות והציתו ברוך את האור... אמרו לו תלמידיו מה אתה רואה (שהיו שומעין קול האותיות הפורחות, ולא היו יודעין מהו. תוס'.) אמר להם, גזילן נשרפין ואותיות פורחות וכי. הרי מתבאר שבשעה שהנכרים שורפים את התורה רק הקלף בוער באש, ולא האותיות. והרי זה סתירה לדברי הגמ' מו"ק הנ"ל. (הובאו דבריו באריכות לעיל בערך קריעה בחלק יורה דעה.)

שלו

15

מפניי הרב

ובפשוטו היה נראה לחלק בין תורה שבכתב לבין תורה שבעל פה. ותורה שבכתב שגדר כתב על גבי קלף, פשיטא שבשעה ששורפים הקלף ישרפו עמו אף האותיות. ובגמ' מ"ק המדובר הוא על שריפת מילות איכה, ועל הוראה שפר תורה שנושר, שהם תורה שבכתב. אכן בעובדא דר' חנינא בן תרדיון. אף על פי שהיה ספר תורה מונח לו בחיקו. כונאי היה דורש דרשות של תורה שבעל פה, ועל התורה שבעל פה התכוון התנא באמרו שהאותיות פורחות באויר. שאע"פ שתפס בחורבן מניין שאיננו דבר גשמי. ועל דרך זה היה נראה לבאר חילוק רבנו הני"ל, דקדושה ראשונה, שהייתה בכחה של התורה שבכתב, נתפסה בחורבן - כמו שהתורה שבכתב בעצמה נתפסת בשריפה ובחורבן, ואשר ממילא, התבטלה קדושת הארץ שכחה מכה. אכן קדושה שניה, שהייתה בכחה של התורה שבעל פה, לא נתפסה בחורבן, כותרה שבעל פה עצמה, שהיא איננה דבר גשמי והמצא של בעין, אלא תמיד הוא בבחינת אותיות הפורחות באויר.

ואין להקשות, מ"ט קידש יהושע את הארץ רק בכחה של התורה שבכתב ועל ידי כיבוש הארון, ולא קידשה בכחה של התורה שבעל פה. ואשר ממילא לא הייתה יכולה הקדושה להתבטל בשעת חורבן הארץ. דיש לומר כדלעיל, דמאתר שלכתחילה לא קבלו להתורה שבעל פה ברצון. והוצרך הקב"ה לכופם עליה, ולא התפתחה בשלמותה עד לאחר נס פורים, לא היה עדיין ביכלתו של יהושע לקדש את הארץ על ידה.

1. מסירת מלפולה של תורה לבני ישראל

ועל פי הדברים האלה היה נראה להסביר עניני פרשת דברים המבארת שחודש לפני מותו הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר (דברים א, ה'), ומשמעות לשון זו מורה על מסירת התורה שבעל פה. [ועיין משי"כ מזה בספר רבנו בספר נפש הרב, עמ' נ"ה.] ועיין עוד בפרשת ואתחנן (ד, מ"ז) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. וביאר שמה הנצי"ב בבילאורו (על שני הפסוקים הנ"ל) עיין זה על פי המבואר בגמ' נדרים (לח) דמתחילה לא ניתנה התורה אלא למשה ולרוע... ומשה נהג בה טובת עין, ונתנה לישראל. ועי"ש בהמשך הגמ', דהמדובר במאמר הנ"ל הוא על פלפולה של תורה, כלומר על ההשתמשות במדות שהותירה נדרשת בהן של התורה שבעל פה, לדרוש דרשות ולהוציא מ"בין השיטין" של הספר תורה את כל פוטי הפרטים של כל הלכה

שלח

באר בפרשת דברים

והלכה. ואת זה מסר משה רבנו בעת הזאת, בערבית מאוב. [ועיין עוד מזה בבאר הנצי"ב (סוף פרשת מסעי) על ההבדל הלשוני שיש בין הפסוק האחרון שבחומש ויקרא לבין הפסוק האחרון שבחומש במדבר, אשר כונת שניהם שוה, להורות ולומר שמכאן ואילך אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. (עיין גמ' ריש מגילה ומהרש"א שמה.)]

2. הקשר שבין מסירת התורה שבעל פה לבין כיבוש הארץ

פרשת דברים עניינה ציווי וזירוז על כיבוש הארץ, ובוה מסתיימת הפרשה (ו, כ"א), ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר עי"ך היראות את כל אשר עשה ד' אלוהיך לשני המלכים האלה, כן יעשה ד' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה וגו'. והיה נראה להסביר קישור שני עניינים אלו אהדי על פי הני"ל, שאף משה רבנו רצה שקדושה ראשונה תהיה בכחה של התורה שבעל פה בכדי שלא תתבטל, ואשר על כן נהג טובת עין לבני מלפולה של תורה למסור את כל סודותיה של התורה שבעל פה לכל המון בני ישראל, בכדי שיהיה בכחם לקדש את הארץ בכחה. אך מאחר שעדיין לא הגיע הזמן שיקבלו ברצון עד ימי אחשורוש, לא אסתיע מילתא, ולא נתקדשה הארץ בימי יהושע אלא רק בכחה של התורה שבכתב בלבד, וממילא נתפסה אותה הקדושה בחורבן - כגופה של קדושת התורה שבכתב בעצמה.

ש"ס

16